

Op de Waddenzee voltrekt zich een ramp

Wild van kokkels

De Waddenzeebodem wordt omgeploegd en leeg gekokkeld, schelpen etende wadvogels kwijnen weg. De jonge actiegroep Wilde Kokkels slaat alarm: "Vogelbescherming en Waddenvereniging zijn door de visserij ingepolderd."

Koos Dijksterhuis

"Negen jaar nadat er bij Griend kokkels waren gevestigd, had het bodemleven zich nog steeds niet hersteld. Er zaten 70 procent minder kokkels (schelpdieren waarvan het weke vlees wordt gegeten) en nonnetjes (soort mosselen) dan eerst. Toch mag er nog steeds op kokkels gevestigd worden. Sterker nog: de zogenoemde contourgebieden die in 1998 afgesloten werden omdat de Waddenzee leeggevestigd was, worden zomaar weer opengesteld." Martijn de Jong is verontwaardigd. Twee jaar geleden nam hij met zijn studievriend Jeroen Reneerkens het initiatief tot een brief aan toenmalig staatssecretaris Faber van Natuurbeheer, met een pleidooi voor stopzetting van de schelpdiervisserij. Aanleiding daarvoor was massale sterfte onder eidereenden, één van de drie wadvogels die voor hun voedsel op schelpdieren zijn aangewezen. Ondanks handtekeningen van onder meer 200 biologen ging de kokkelvangst gewoon door. En de eidereendensterfte ook. Afgelopen april legden De Jong en Reneerkens 35 dode eidereenden neer bij de grote, internationale biodiversiteitsconferentie in Den Haag. Ze deelden folders uit over het gapende hiaat in het Nederlandse natuurbeschermingsbeleid. Afzender: de actiegroep Wilde Kokkels.

"Op papier is de Waddenzee tegen elke aantasting beschermd", zegt De Jong (27). "Het is een natuurgebied waarin economische activiteit alleen kan, als die de natuur niet schaadt. De mechanische kokkelvangst verwoest het ecosysteem. Niet alleen verdwijnen de schelpen, maar door het geploeg door de wadbodem verdwijnt ook het slik. Het wad verzandt en in zand zitten geen kokkels of nonnetjes. Zandplaten zijn er bovendien in zoveel gebieden op de wereld. Juist slik is ecologisch waardevol."

Hongerdood

Op de schelpen in het slik hechten zich mosselbanken en zeegrasvelden: paaiplaatsen van bot en andere vis en een voedselreservoir van honderdduizenden vogels. De eidereenden, die op en rond de Wadden broeden en overwinteren, sterven nu al drie winters bij bosjes de hongerdood. Ook scholeksters kunnen 's winters niet genoeg kokkels vinden. De kanoetstrandlopers, die tijdens hun herfsttrek door Europa uitsluitend in de Waddenzee pleisteren, en daar deels ook overwinteren, zijn uit de ooit schelprijke, inmiddels schelparme westelijke Waddenzee teruggedrongen tot een paar reservaten in de oostelijke Waddenzee. Hun aantal begint al griezelig te dalen, ontdekten onderzoekers van het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee op Texel.

Niettemin wil demissionair staatssecretaris Odink de kokkelvisserij in de beschermde contourgebieden toelaten. De Waddenvereniging en Vogelbescherming protesteerden niet. De kokkelvisserij beloofden dat ze niet de toegestane 9000 ton kokkelvlees zouden oogsten, maar slechts 2200 ton, waarvan 1000 ton uit de open gebieden en 1200 ton uit de natuurresevaten. Zo zou de kokkelstand in de open Waddenzee zich kunnen herstellen. Schappelijk? "Helemaal niet", vindt De Jong. "Ze mogen vissen in 70 procent van de Waddenzee. Daar hebben ze alles weggevangen. Die 9000 ton halen ze helemaal niet. Alleen in de beschermde gebieden zitten nog grote kokkels. Dus azen ze nu daarop. Bij Vlieland is al illegaal gevestigd."

De Wilde Kokkels tekenden bezwaar aan tegen de vergunning. Jeroen Reneerkens diende ook zelf bezwaar in, omdat de schelpdiervisserij zijn promotie-onderzoek onmogelijk zou maken. Hij doet onderzoek naar kanoetstrandlopers, die vooral nonnetjes eten; kleine, felgekleurde schelpen. In zijn onderzoeksgebied zijn inmiddels geen nonnetjes of kanoeten meer te vinden. Ook het NIOZ, de Fryske Feriening foar Fjildbiology, It Fryske Gea en Faunabescherming tekenden eveneens bezwaar aan. Daardoor werd het besluit over de vergunning opgeschort tot 4 december. Om toch vast met vissen te kunnen beginnen, zagen de kokkelvisserij af van de helft van de aangevraagde vangst in het gesloten gebied.

"Doordat verschillende rechtspersonen bezwaar indienden, wisten we dat succes te boeken", zegt Lenze Hofstee, eveneens van de Wilde Kokkels. "Dat hadden de Waddenvereniging en Vogelbescherming ook kunnen bereiken, door met anderen samen te werken. Maar dat doen ze niet, want zij willen het monopolie op de waddenbescherming. Intussen houden ze zich tegenover deze regering op de vlakte en stemmen zo stilzwijgend in met kokkels schrappen in de beschermde gebieden! Met die slappe houding steunen ze de schelpdiervisserij ten koste van de vogels, ik kan het niet anders zeggen." Hofstee was vogelwachter op Engelsmanplaat, voer op zijn platbodem over de Wadden, doet wadvogeltellingen en is al jaren lid van de Waddenvereniging en Vogelbescherming. "Dat die clubs ons niet eens even inseinden dat men ook in de reservaten zou mogen vissen! Dan hadden wij tenminste op tijd actie kunnen ondernemen. Nu moesten we hals over kop bezwaar indienen, terwijl er al een paar dagen gevestigd werd."

Omploegen

Kees de Pater van Vogelbescherming Nederland bestrijdt dat zijn organisatie instemt met het vissen in de contourgebieden. "Toch maakten wij geen bezwaar, omdat de kans van slagen nihil was. We zijn al vaker bezwaarprocedures begonnen en de Raad van State gaf ons altijd ongelijk. Bovendien zouden de open gebieden deels ontzien worden. Doordat de vergunning werd uitgesteld, zijn de vissers daar toch vast gaan vissen. Een succes zou ik dat niet noemen. Het klopt dat in de open gebieden door overbevissing weinig te halen valt en dus zullen ze nog veel grotere gebieden omploegen om hun quota te halen."

Volgens De Pater wil niemand de Waddenzee monopoliseren, maar is het gewoon logisch dat een waddenvereniging zich met de Wadden bezighoudt en een vogelbeschermingsvereniging met wadvogels. Hans Revier, directeur van de Waddenvereniging, vindt dat monopolie-verwijt belachelijk: "We hebben de Wilde Kokkels zelfs geholpen met een symposium en we hebben ze meteen ingelicht over de plannen van Odink. Het is volstrekt duidelijk dat die mechanische schelpdiervisserij niet in een natuurgebied thuishoort. Maar we maakten de afweging of verzet iets zou opleveren voor de natuur. Volgens ons niet. Daarbij komt dat we door nu geen bezwaar aan te tekenen tegen vissen in de tijdelijk gesloten contourgebieden, de kans op een groter permanent gesloten gebied in de toekomst verhogen. Dat heeft staatssecretaris Odink gezegd en inmiddels heeft hij de Tweede Kamer een brief geschreven waarin hij dat aankaart."

De LPF-staatssecretaris van Visserij wil dus nog even schelpen uit natuurgebieden laten vissen, om ooit misschien een groter gebied af te sluiten. Hofstee: "Wanneer in de toekomst, hoeveel gesloten gebied? Daar staat niets over op papier. Ze zijn gewoon ingepolderd door Odink en de kokkelvissers. En dat terwijl er de laatste tijd spijkerhard bewijs is voor de verwoestende werking van de kokkelvisserij. Die kokkelschepen zijn drijvende fabriekjes die de een laag van de zeebodem schrapen, opzuigen en levenloos weer uitspugen."

De kokkelvissers zeggen dat baby-kokkels en nonnetjes door de 2 centimeter wijde spijlen van de korren en spoelmolens glippen, maar uit recent promotie-onderzoek door Jan Geert Hiddink aan de Rijksuniversiteit Groningen blijkt dat er minder nonnetjes en jonge kokkels zijn na een kokkelvangst. Dat effect is na een jaar nog steeds significant.

"Over de nu beschikbare wetenschappelijke kennis is nog veel discussie", zegt De Pater. "Laten we eerst eens wachten op het EVA II dat volgend jaar wordt afgerond." EVA II is het Evaluatieprogramma Schelpdiervisserij 1999-2003, een onderzoek naar de effecten van schelpdiervisserij op de natuurwaarden van de Waddenzee, op basis waarvan besloten moet worden of en in hoeverre de sector ingekrompen moet worden.

"Dat onderzoek doet Alterra in opdracht van LNV", zegt De Jong, "Zolang Alterra geen conclusies trekt, kan men zich verschuilen achter zogenaamde onwetendheid."

Terwijl er ondertussen al diverse gedubbelcheckte wetenschappelijke publicaties zijn geweest in gerenommeerde tijdschriften, waaruit het effect van kokkelvisserij blijkt. Wij hameren daarop, als actiegroep houden we ons verre van speculatie en beperken we ons tot wat wetenschappelijk bewezen is, maar die kennis wordt botweg genegeerd."

"Wij hebben vier keer in een procedure tegen de kokkelvisserij met wetenschappelijke gegevens geschremd", zegt Revier, "maar dan komen de vissers met ander onderzoek dat het tegendeel beweert. En al rammelt dat tegenonderzoek, het zaait wel verwarring en dan acht men de schade aan natuur niet bewezen."

Uitgestorven

"De mensen moeten weten dat een van de mooiste natuurgebieden van de wereld leeggehaald wordt", vindt Hofstee. "Dat verwijten we de Vogelbescherming en de Waddenvereniging. Die hebben nooit een serieuze publiekscampagne over de kokkelvangst gevoerd. Nog even en het is te laat. Dan is het ecosysteem onomkeerbaar veranderd, zijn de schelpen weg en is de Europese populatie kanoeten uitgestorven."

Volgens De Pater is het kwart van de Waddenzee dat permanent gesloten is voor visserij anders wel te danken aan 15 jaar lobby door Waddenvereniging en Vogelbescherming. "Ieder normaal mens ziet in dat de schelpdiervisserij ingekrompen moet worden", zegt hij. "Daarin zijn we het met de Wilde Kokkels eens. Het is alleen nog nooit gelukt daarvan de Raad van State te overtuigen en ik durf te wedden dat het ook de Wilde Kokkels weer niet lukt, al hoop ik inmiddels dat ze slagen omdat de vissers nu al zijn begonnen in de open gebieden. Maar het heeft geen zin te roepen: stop de hele schelpdiervisserij. Ik vind het interessanter om te kijken hoe je die visserij kunt organiseren zonder schade aan de natuur. Dat kan zeker wel, mits er drastisch wordt ingekrompen. Maar hoe drastisch, daarvoor moeten we echt het EVA II afwachten."

Revier van de Waddenvereniging verwacht juist weinig van dat EVA II: "Al zouden ze concluderen dat de kokkelvisserij direct moet stoppen, dan laten de vissers weer een afwijkend onderzoeksresultaat zien. Ze zijn al met een tegenonderzoek begonnen. Die wetenschappelijke weg duurt te lang. Daarom begint de Waddenvereniging in januari met een publiekscampagne. Tegen windmolens en gasboringen lopen mensen wel te hoop. Die vindt men niet op het wad thuishoren. Bij visserij denkt men al gauw dat het bij de zee hoort, hoe industrieel het ook toegaat. Bovendien zijn molens en gaswinning nieuwe activiteiten en daarvan moet je eerst aantonen dat ze geen schade aanrichten. Dat voorzorgprincipe geldt niet voor de mechanische schelpdiervisserij, hoewel die nog geen twintig jaar wordt beoefend."

Globalisten

In de twintigste eeuw zijn de wulk en de oester al door visserij in de Waddenzee uitgeroeid. Tot dusver zijn die schelpen niet teruggekeerd. Er wordt dus nogal een risico genomen met 's lands enige wildernis. Het lijkt in het belang van de kokkelvissers zelf de kokkels op peil te houden, maar volgens de Wilde Kokkels zijn de

eigenaren van de 22 kokkelschepen al miljonair en schrapen ze er nog bij aan kokkels en euro's wat ze kunnen en als de zee leeg is zijn zij binnen.

"Wij proberen zoveel mogelijk andere organisaties te mobiliseren", zegt De Jong: "politieke partijen, natuurclubs, noem maar op. Laatst heeft de SP met ons bij Griend een krans gelegd voor de 20 duizend eidereenden die elke winter doodgaan. We leggen contact via internet en e-mail. We zijn echt een web-actiegroep, zonder duur kantoor, tijdschrift of betaalde medewerkers. Daarin lieten Jeroen en ik ons inspireren door het anti-globalisme. Onze groep groeit, veel studenten en andere jongeren willen actief worden. Dat is naast wetenschappelijk onderzoek en internet de derde pijler van Wilde Kokkels: vrijwilligers."

[foto's:]

Kokkelvisserijschip op de Waddenzee

[Streamers:]

"Met hun slappe houding steunen de Waddenvereniging en Vogelbescherming de kokkelvisserij"

"De mensen moeten weten dat één van de mooiste natuurgebieden wordt leeggehaald"